

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОСВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези І Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	145
Калюжна Т. Г.	
МЕНТАЛЬНІ РИСИ ХАРАКТЕРУ ЯК БАЗИС СТІЙКОСТІ ОСВІТЯН	149
Кін О.М., Жванія Т.В.	
УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	152
Комісова Т.Є., Коваленко Л.П.	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИКЛАДАННЯ ПОНЯТТЯ «ЛАНДШАФТНЕ РІЗНОМАНІТТЯ» НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ	157
Коптєва Т.С.	
FEATURES MENTALITY AND METHODS OF EDUCATION	161
Suzanna Mykolaivna Kots, Vitaliy Pavlovich Kots	
ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	169
Коченгіна М.В.	
ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ-ПАТРІОТА В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	176
Купіна І.О.	
ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПТИ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ У СВІТОГЛЯДНІЙ СИСТЕМІ ІВАНА ПРОКОПЕНКА	179
Левченко Н. М.	
АКТУАЛЬНІСТЬ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ	186
Лугова М.С.	
МУЗИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ ТА КИТАЇ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	191
Лі Хайцзюань	
САМООСВІТА ЯК ЗАПОРУКА ЖИТТЄВОГО УСПІХУ	194
Майстриук І.С.	
ІНТЕГРОВАНЕ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НУШ: СВІТОГЛЯДНИЙ І МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТИ	197
Маленко О.О., Муслієнко О.В.	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: НОВІ ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	203
Малихіна О.Є.	
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ	207
Малярєва А.А.	

УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Комісова Т.Є.

кандидат біологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна, e-mail: tatyanakomisova@gmail.com

Коваленко Л.П.

старший викладач

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6916336>

У сучасних умовах розвитку української системи освіти визначна роль у вихованні учнівської та студентської молоді належить використанню музеїв – історичних, краєзнавчих, природничих, літературних, етнографічних. Так звана музейна педагогіка стає перспективним напрямком сучасної педагогіки. Використання музейних експозицій посилює залучення здобувачів освіти до науково-дослідної діяльності [1].

Особливе місце музеїв як джерела знань у деяких галузях посідають музеї анатомії, котрі дуже часто функціонують як додатковий освітній простір. Саме використання музейних експонатів морфологічного музею дозволяє студентам і учням отримати більш повне уявлення про будову тіла людини, про зміни в організмі, що відбуваються через різні впливи факторів навколишнього середовища [2, 3]. Слід зазначити, що анатомічні музеї, саме педагогічних вузів, переслідують мету здійснювати не лише навчальні та дослідницькі функції щодо здобувачів освіти, але й проводити навчальну, виховну та просвітницьку діяльність серед широкого кола учнів та абітурієнтів. Не менш перспективним способом діяльності музею анатомії є робота з дітьми, які здійснюють наукові дослідження для конкурсів Малої академії наук, беруть участь у біологічних турнірах, олімпіадах тощо. Одним із пріоритетних завдань

викладачів є розвиток у здобувачів освіти професійних умінь пошуку та аналізу наукової інформації. Саме використання морфологічного музею сприяє утворенню навичок розробляти і проводити тематичні біологічні екскурсії, публічно виступати з залученням музейних експонатів [4].

Завдання музеїв, які створюються на базі закладів освіти, – підвищувати освіченість та пізнавальні інтереси молоді через здобуття нових знань, що з'являються на тлі конкретних вражень, спостережливості, предметного бачення. Оволодіння професією вчителя, особливо природничої, здоров'язбережувальної спрямованості, неможливе без інтеграції викладання курсів із вивченням музейних колекцій як бази пізнання нового й науково-методичної складової навчально-виховного процесу педагогічного університету. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди є музеї навчального профілю: музей історії університету, музей історії науки, музей іграшки, зоологічний, ботанічний та анатомічний музеї.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди пишається анатомічним (морфологічним) музеєм кафедри анатомії і фізіології людини імені проф. Я.Р. Синельникова, бо це унікальне зібрання анатомічних препаратів, аналогів якого немає серед українських педагогічних університетів. Унікальність колекції музею полягає в тому, що її основою є препарати, виготовлені особисто видатним анатомом, доктором медичних наук, професором Я.Р. Синельниковим – автором всесвітньо відомого «Атласу анатомії людини». Експозиції музею цілком відповідають вимогам до вивчення анатомії, фізіології та інших біологічних дисциплін і дисциплін здоров'язбережувального напрямку. Протягом навчального року студенти, що навчаються за різними освітніми програмами при вивченні анатомії та морфології людини, вікової анатомії закріплюють пройдений матеріал на музейних експонатах. До кожної теми в музеї підготовлено колекції експонатів, також співробітниками кафедри розроблені тематичні екскурсії. За сприяння д. с.-госп. наук, професора І.А. Іонова та старшого викладача Коваленко Л.П. розроблена віртуальна екскурсія анатомічним музеєм, завдяки чому навіть при

дистанційній формі навчання можна відвідати музей у режимі онлайн.

У традиційному розумінні анатомічний практикум у викладанні анатомії людини – це проведена після пояснення викладача планова робота студентів із препаратами з метою формування анатомічних основ біологічних компетенцій.

Таким чином, навчання відповідає латинському прислів'ю «*mortui vivos dociunt*», або «мертві навчають живих», яке відображає вивчення анатомії на трупах та анатомічних препаратах. При цьому до викладачів та студентів, які працюють із трупним матеріалом, ставляться високі вимоги, що ґрунтуються на моральних принципах гуманності, співчуття, доброзичливості, самовладання, безкорисливості, працьовитості, чемності. На лабораторних заняттях під час анатомічного практикуму студенти вчаться знаходити, називати й показувати органи, їхні частини та анатомічні утворення на трупному матеріалі, показувати елементи топографічної анатомії частин тіла, топографо-анатомічні взаємовідносини органів. Істотну допомогу надають анатомічні атласи, таблиці, муляжі.

Експонати анатомічного музею використовуються для повноцінного забезпечення науково-дослідної діяльності здобувачів освіти:

- під час практичних занять з анатомії та поточного контролю знань;
- під час самостійної роботи студентів на тему заняття (самопідготовка в позаурочний час);
- при проведенні модульного контролю;
- під час приготування сухих та вологих препаратів (музейних та демонстраційних);
- для виконання студентських науково-дослідних робіт (курсівих та кваліфікаційних);
- для дослідницької навчально-методичної роботи на кафедрі.

На постійній основі викладачі кафедри анатомії і фізіології людини імені проф. Я.Р. Синельникова здійснюють взаємодію з освітніми установами м. Харкова та Харківської області з метою проведення консультацій для вчителів з біологічних дисциплін, тематичних занять з обдарованими дітьми

при підготовці їх до теоретичного та практичного турів біологічних олімпіад та виконання проєктної діяльності учнів. На базі анатомічного музею учні мають можливість отримати наочне й точне уявлення про анатомічний об'єкт, що вивчається, його морфологію, топографію та функції. Багаторічний досвідпросвітницької роботи співробітників кафедри пов'язаний з пропагандою здорового способу життя серед молоді. Екскурсії, що проводяться для учнів та студентів, завжди спрямовані на інформування про можливі негативні наслідки впливу шкідливих звичок на морфофункціональний стан органів людини, на формування позитивних мотивацій до збереження та зміцнення свого здоров'я, на профілактику захворювань у дітей та дорослих.

Значний внесок у розвиток музею зробили в різні роки тодішні завідувачі кафедри (Синельников Я.Р. – засновник музею, Микитюк О.М. – оновлення експозиційного приміщення), співробітники (Без'язичний В.І., Страхова Є.П., Поляков В.П. та інші) та студенти наукового гуртка. З великою вдячністю згадуємо колишнього ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди та почесного громадянина Харкова Івана Федоровича Прокопенка. Саме за його сприяння збільшилася експозиційна площа музею та проводилася його реконструкція. Усі нові починання здійснювалися з його беззаперечною згодою, Іван Федорович із розумінням історичної, наукової, просвітницької значимості експозиційних матеріалів сприяв їх збереженню.

На сьогодні актуальними завданнями для співробітників кафедри анатомії і фізіології людини імені проф. Я.Р. Синельникова є реставрація препаратів та розширення анатомічного музею, а також оптимізація використання сухих та вологих препаратів для анатомічного практикуму з відповідних тем. Головною залишається виховна робота, формування відповідального ставлення до педагогічної професії через предмети анатомія, фізіологія людини, основи медичних знань.

Музей анатомії людини кафедри анатомії і фізіології людини імені проф. Я. Р. Синельникова ХНПУ імені Г.С. Сковороди є невід'ємною частиною

навчально-виховного процесу, а представлені в експозиції препарати для студентів та учнів можуть бути джерелом нових емпіричних знань, предметом наукових досліджень у рамках проєктної діяльності. Вибір основних напрямів діяльності анатомічного музею визначається сучасними вимогами, які ставляться учасникам освітнього процесу, та характеризується створенням умов для формування професійних компетентностей у здобувачів освіти та розвитку пізнавальних інтересів в учнів, а також здійснення просвітницької та виховної роботи з широким колом молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Федонюк Л. Я., Ярема О. М., Ястремська С. О. Музейна педагогіка та її роль у навчальному процесі медичних закладів вищої освіти. *Медсестринство*. 2022. №1. С.22–28.
2. Прожога В. М. Музейна педагогіка: залучення молоді до вивчення та збереження історичної спадщини. *Педагогічна майстерня*. 2018. № 2. С. 23–27.
3. Федонюк Л. Я., Подобівський С. С., Ярема О. М. Навчально-біологічний музей кафедри медичної біології – цінний скарб і гордість університету. *Медична освіта*. 2018. № 1 (77). С. 141–145.
4. Філіпчук Н. О. Музейна педагогіка в оптимізації культурно-освітнього процесу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 2. С. 256–265.